

Manuál
pro uklízečky

AA
**LUCIA
BERLINOVÁ**

přeložila Martina Knápková

edice angloamerických autorů

ARGO

Manuál pro uklízečky
Lucia Berlinová

Manuál pro uklízečky

**LUCIA
BERLINOVÁ**

přeložila Martina Knápková

Edici angloamerických autorů řídí Petr Onufer

A MANUAL FOR CLEANING WOMEN:

Selected Stories by Lucia Berlin

Copyright © 1977, 1983, 1984, 1988, 1993, 1999 by Lucia Berlin

Copyright © 2015 by the Estate of Lucia Berlin

Published by arrangement with Farrar, Straus and Giroux,
New York.

Czech edition © Argo, 2019

Translation © Martina Knápková, 2019

Cover art © Ivana Lomová, 2019

ISBN 978-80-257-2635-8 (váz.)

ISBN 978-80-257-2821-5 (e-kniha)

Angelova prádelna

Vysoký starý indián ve vybledlých leviskách s parádním zunijským opaskem. Vlasy bílé a dlouhé, svázané v týle malinovou šňůrkou. Zvláštní bylo, že už asi rok jsme se u Angela vždycky sešli ve stejnou chvíli. Ale pokaždé v jinou dobu. Zkrátka jsem přišla třeba v pondělí v sedm nebo v pátek o půl sedmé večer a on už tam seděl.

S paní Armitageovou to byl jiný případ, ačkoliv ta byla taky stará. To bylo v New Yorku v prádelně San Juan na Patnácté ulici. Portorikánci. Mydliny přetékající na podlahu. Tehdy jsem byla čerstvá máma a ve čtvrtek ráno jsem vždycky právala plíny. Bydlela nade mnou, v bytě 4C. Jednou ráno mi v prádelně dala klíč a já si ho od ní vzala. Řekla mi, že pokud někdy ve čtvrtek nedorazí, znamená to, že je mrtvá, a jestli bych prý byla tak hodná, zašla k ní a nahlásila mrtvolu. Chtít po někom něco takového není zrovna hezké, a navíc jsem pak byla nucená chodit prát ve čtvrtky.

Umřela v pondělí a já se do té prádelny už nevrátila. Našel ji domovník. Nemám tušení jak.

S tím indiánem u Angela jsme spolu celé měsíce neprohodili jediné slovo, jenom jsme vedle sebe seděli na spojených žlutých židličkách z umělé hmoty, jako bývají na letišti. Jejich nohy zajížděly do potrhaného linolea a člověku z toho zvuku trnuly zuby.

Vždycky tam seděl, popíjel Jima Beama a zíral mi na ruce. Ne přímo, ale v zrcadle naproti nám, nad pračkami značky Speed Queen. Nejdřív mi to bylo fuk. Starý indián, co mi civí na ruce v upatlaném zrcadle mezi zažloutlou cedulí

ŽEHLENÍ \$1,50/12 ks a křiklavě oranžovými modlitbami míru. BOŽE, DEJ MI KLID PŘIJÍMAT VĚCI, KTERÉ NEMOHU ZMĚNIT. Ale pak mi začalo vrtat hlavou, jestli náhodou není na ruce nějak zatížený. Znervózňovalo mě, jak sleduje, když kouřím, smrkám, listuju letitými časopisy. Lady Bird Johnsonová sjíždí přeje.

Kvůli němu jsem si nakonec na ruce začala zírat i já. Všimla jsem si, že měl co dělat, aby potlačil úsměv, když mě přistihl, jak hledím na svoje vlastní ruce. Naše oči se v zrcadle vůbec poprvé setkaly, pod cedulí s nápisem NE-PŘEPLŇUJTE PRAČKY.

V očích se mi zračila úzkost. Zadívala jsem se do svých vlastních očí a pak zpátky na své ruce. Ohavné stařecké skvrny, dvě jizvy. Neindiánské, nervózní, osamělé ruce. Viděla jsem v nich děti, muže, zahrady.

Indián měl ten den (v den, kdy jsem si všimla svých rukou) ruce položené každou zvlášť na napjatých modrých stehnech. Obvykle se nekontrolovatelně třásly a on je měl jen tak položené v klíně a nechával je trást, ale toho dne je držel v klidu. Z úsilí, které při tom musel vynaložit, mu klouby barvy rudé hlíny úplně zbělely.

S paní Armitageovou jsem mimo prádelnu mluvila jen jednou, když se jí ucpal záchod a voda crčela dolů lustrem na našem patře. Žárovky pořád svítily a stříkající voda kolem nich vytvářela duhu. Sevřela mi paži studenou, umírající rukou a řekla: „Hotový zázrak, vidíte?“

Jmenoval se Tony. Byl to jicarillský Apač ze severu. Jednou se stalo, že jsem ho vůbec nezaregistrovala, ale okamžitě jsem poznala, že ta jemná ruka, která mi svírá rameno, patří jemu. Podal mi tři desetáky. Nechápala jsem, proč to dělá, a už mu málem poděkovala, ale pak jsem si všimla, že se mu příšerně klepou ruce a nezvládne zapnout sušičku. Ani za střízliva to není žádná legrace. Člověk musí jednou rukou pootočit knoflík, druhou vložit deseták, zamáčknout mincovník a pak knoflík otočit zpátky, aby tam mohl hodit další deseták.

Po chvíli se vrátil, opilý jak zákon káže, zrovna když mu oblečení v sušičce začalo povadle dosychat. Nedařilo se mu otevřít dvířka a nakonec vytuhl na žluté židličce. Moje prádlo bylo už suché, zrovna jsem ho skládala.

S Anjelem jsme Tonyho dotáhli dozadu a položili na podlahu u mandlu. Bylo tam vedro. Modlitby a slogany Anonymních alkoholiků tu rozvěšuje právě Angel. ANA-LÝZA JE PARALÝZA. Angel Tonymu přiložil na čelo ponožku namočenou ve studené vodě a klekl si vedle něj.

„Věř mi, brácho... taky jsem si to zažil... taky jsem byl na dně jako ty. Já vím, jak ti je.“

Tonyho oči zůstaly zavřené. Jen hlupák může tvrdit, že ví, jak se ten druhý cítí.

Angelova prádelna je v Albuquerque v Novém Mexiku. Na Čtvrté ulici. Omšelé obchody a vrakoviště, frey s armádními lehkými, krabicemi s lichými ponožkami a výtisky časopisu *Správná hygiena* z roku 1940. Obilná sila a motely pro milence, opilci a stařeny s vlasy obarvenými henou, kteří si chodí prát k Angelovi. I mladičké mexické novomanželky chodí k Angelovi. Ručníky, kratoučké růžové noční košilky, vysoko vykrojené kalhotky s nápisem *Čtvrtek*. Jejich manželé nosí modré montérky se jménem vyšitým psacím písmem na kapse. Baví mě čekat, až se ty jména mihnou v zrcadlovém odrazu sušiček. *Tina, Corky, Junior*.

U Angela si perou taky lidi, co jsou na cestách. Umouňené matrace a zrezivělé dětské židličky přivázané ke střechám starých otlučených buicků. Děravé olejové vany, děravé plátěné vaky na vodu. Děravé pračky. Muži čekají v autech – bez košile – a mačkají plechovky od piva Hamm's, když mají dopito.

Ale nejvíce k Angelovi chodí indiáni. Pueblané z rezervací San Felipe, Laguna a Sandia. Tony byl jediný Apač, kterého jsem kdy viděla, myslím nejen v prádelně. Bavím se tím, že tak trochu rozostřím pohled a dívám se, jak v sušičkách plných indiánského oblečení víří ty pestré rudé, růžové, nachové a oranžové šmouhy.

K Angelovi chodím taky já. Vlastně nevím proč, není to jen kvůli indiánům. Mám to sem přes celé město. Jen o ulici vedle od mého domu je prádelna Campus, s klimatizací a softrockovou hudbou hrající v pozadí. *New Yorkerem*, *Ms.* a *Cosmopolitanem*. Chodí sem manželky doktorandů a kupují dětem čokoládové tyčinky a kolu. Stejně jako ve většině prádelen visí i v prádelně Campus cedule s nápisem BARVENÍ PŘÍSNĚ ZAKÁZÁNO. Projezdila jsem se svým zeleným přehozem celé město, až jsem narazila na Angelův podnik, kde se skvěla žlutá cedule U NÁS SI TO MŮŽETE HODIT OBARVIT!, přičemž poslední slovo bylo už takřka nečitelné.

Postupně začalo být jasné, že z toho nebude tmavě fialová, ale spíš jakási tmavší hnědozelená, jenže mně se tam zalíbilo i tak. Zaujali mě ti indiáni a jejich prádlo. Rozbitý automat na kolu a vytopená podlaha mi připomínaly New York. Donekonečna vytírající Portorikánce. Jejich telefon byl ustavičně mimo provoz, stejně jako u Angela. Šla bych se tenkrát ve čtvrtek podívat k paní Armitageové, jestli tam neleží její mrtvola?

„Jsem náčelník svýho kmene,“ řekl indián. Do té chvíle tam jen seděl, cucal portské a civěl mi na ruce.

Pověděl mi, že jeho žena chodí uklízet. Měli čtyři syny. Nejmladší spáchal sebevraždu, nejstarší padl ve Vietnamu. Zbývá dva dělali řidiče školního autobusu.

„Víte, proč se mi líbíte?“ zeptal se mě.

„Nemám tušení.“

„Protože jste rudoška.“ Ukázal v zrcadle na můj obličej. Je to tak, mám zarudlou pleť, a ne, nikdy jsem neviděla indiána s rudou tváří.

Líbilo se mu mé jméno, vyslovoval ho po italsku. *Lu-čí-ja*. Za druhé světové války prý byl v Itálii. A opravdu – mezi těmi nádhernými stříbrno-tyrkysovými náhrdelníky mu visela psí známka. V plechu byla hluboká promáčklina. „Kulka?“ Kdepak, když se bál nebo byl nadržený, hryzal do ní.

Jednou mi navrhl, že bysme mohli jít k němu do přívěsu a tam spolu odpočívat.

„Eskymáci tomu říkají, že se spolu smějí.“ Ukázala jsem na křiklavě zelenou ceduli NENECHÁVEJTE PRAČKY BEZ DOZORU. Oba jsme se uchichtli, smáli se spolu na spojených umělohmotných židličkách. Pak jsme ztichli a jen tak seděli. Ozývalo se jen šplouchání vody, rytmické jako vlny oceánu. Jeho buddhovská ruka svírala tu moji.

Kolem projel vlak. Dloubnul do mě: „Železný oř!“ a rozchechtali jsme se znova.

Pokud jde o lidi, mám sklon k nepodloženému zobecnování, například že všichni černoši mají rádi Charlieho Parkera. Němci jsou darebáci a všichni indiáni mají zvrácený smysl pro humor jako moje matka. Jeden její oblíbený vtip je, jak přijde muž do restaurace a ptá se: „Máte nějaké kachní maso?“ „Máme tu nadívanou kachnu.“ „A nemáte nějakou, která má oči v pořádku?“ Další je o chlapovi, co leží na kolejích a křičí: „Moje nohy, moje nohy!“ Vtom jde okolo průvodčí a říká: „Co tady řvete, člověče, vždyť žádný nohy nemáte.“ Tony mi je vykládal pořád dokola, když byla v prádelně nuda.

Jednou byl strašně opilý, opilý a agresivní, a popral se na parkovišti s nějakými chlápky z Oklahomy. Rozbili mu flašku s Jimem Beamem. Angel mu slíbil, že mu koupí placatku, když si ho v mandlovně vyslechne. Přendávala jsem prádlo z pračky do sušičky a Angel do Tonyho zatím hustil „Jak začít abstinovat právě dnes“.

Když Tony vyšel z mandlovně, strčil mi do ruky desetáky. Naládovala jsem mu prádlo do sušičky a on zatím zápasil s víčkem na placatce. Než jsem se stačila posadit, zařval na mě:

„Jsem náčelník! Náčelník kmene Apačů! Jděte se všichni bodnout!“

„Nápodobně, náčelníku.“ Jen tam seděl, popíjel a civěl mi v zrcadle na ruce.

„Když jste náčelník, jak to, že Apačům musíte prát?“

Nemám tušení, proč jsem to řekla. Byla to ode mě pod-
pásovka. Nejspíš jsem si myslela, že ho to pobaví. A taky
že pobavilo.

„Z jakýho kmene jsi, rudoško?“ zeptal se mě a sledoval,
jak moje ruce vytahují cigaretu.

„Víte, že první cigaretu v životě mi připálil princ? Věřil
byste tomu?“

„Jasně že věřil. Chceš oheň?“ Připálil mi a usmáli jsme
se na sebe. Seděli jsme bok po boku a on za chvíli vytuhnul
a já zůstala v zrcadle sama.

Taky tam bylo jedno mladé děvče, nemyslím v zrcadle,
seděla u okna. Vlasy se jí v tom parnu kroutily, útlá botti-
cellovská krása. Přečetla jsem si všechny vývěsky. BOŽE,
DEJ MI ODVAHU. DĚTSKÁ POSTÝLKA, NEPOUŽI-
TÁ – DÍTĚ ZEMŘELO.

Dívka prádlo poskládala do tyrkysového koše a odešla.
Já to svoje odnesla ke stolu, zkontrolovala Tonyho várku
a hodila dovnitř další deseták. Zůstala jsem u Angela sama,
jen s Tonym. Zadívala jsem se v zrcadle na svoje ruce a oči.
Hezké modré oči.

Jednou jsem byla na jachtě kousek od Viña del Mar. Vy-
prosila jsem svou první cigaretu a požádala prince Alyho
Khana, aby mi připálil. „Enchanté,“ řekl mi. Ukázalo se,
že nemá sirky.

Poskládala jsem prádlo, a když se vrátil Angel, šla jsem
domů.

Už ani nevím, kdy mi došlo, že jsem tam toho starého
indiána už nikdy nepotkala.

Dr. H. A. Moynihan

U svatého Josefa jsem to nesnášela. Z jeptišek jsem měla hrůzu a jednoho parného texaského dne jsem praštila sestru Cecílii a vyloučili mě. Za trest jsem celé letní prázdniny musela každý den pomáhat dědovi v jeho zubařské ordinaci. Bylo mi ale jasné, že ve skutečnosti jenom nechtějí, abych si hrála s dětmi ze sousedství. Mexičany a Syřany. Černoši tu žádní nežili, ale to byla jen otázka času, jak říkala moje matka.

Nejspíš mě taky chtěli ušetřit pohledu na umírající babičku Mamie, jejího sténání, jejích modlících se kamarádek, toho puchu a těch much. V noci, s pomocí morfia, konečně usnula a matka s dědou pili, každý sám ve svém pokoji. Na verandu, kde jsem spala, doléhalo dvojí kloktání bourbonu.

Děda se mnou celé léto skoro nepromluvil. Vyvařovala a vyskládávala jsem mu na tácek zubařské náčiní, uvazovala pacientům slinták kolem krku, držela kelímek s kloktadlem na vyplachování a říkala jim, že můžou vyplivnout. Když jsme neměli žádné pacienty, šel děda do dílny vyrábět zuby nebo si do kanceláře lepit výstřižky. Do obou místností jsem měla zakázaný vstup. Sbíral sloupky Ernieho Pylea a články o F. D. Rooseveltovi, měl dva různé sešity na válku s Japonci a s Němci. A další na Zločin, Texas a Neobvyklé nehody: Muže popadl záchvat vzteku a vyhodil z okna v prvním patře meloun. Meloun spadl na hlavu jeho manželce, ta byla na místě mrtvá, odrazil se, trefil dítě v kočárku, zabil ho taky, a přitom se ani nerozbil.

Dědu všichni nesnášeli, kromě babičky a vlastně asi i mě. Večer se vždycky opil a byl zlý. Byl to člověk krutý, nesnášenlivý a povýšený. Strejdovi Johnovi jednou během hádky vystřelil oko a moji matku celý život urážel a ponižoval. Nemluvila s ním a ani s ním nechtěla mít nic společného, protože byl hrozný čuně, při jídle srkal, plival kolem sebe a všude po sobě nechával oslintané cigarety. Od sádry, z níž vyráběl formy na zubní protézy, na sobě měl bílé cákance, jako by byl malíř nebo oživlá socha.

Byl to nejlepší zubař v západním Texasu, a možná dokonce v celém státě. Tvrdila to spousta lidí a já tomu věřila. Nebyla pravda, že k němu chodí jen staří ožralové a babiččiny kamarádky, jak tvrdila moje matka. Jezdili za ním velevážení pánové dokonce až z Dallasu nebo Houstonu, protože dělal opravdu úžasné protézy. Umělý chrup z jeho dílny nikdy neklouzal ani nehvízdal a vypadal úplně jako pravý. Vynalezl tajnou metodu, jak docílit té správné barvy, a občas z některého zubu dokonce kousek uštípl nebo zuby udělal žluté, s plombami a korunkami.

Do dílny nikoho nepouštěl – jen tenkrát ty hasiče. Neuklízelo se tam čtyřicet let. Jednou jsem do ní nakoukla, když šel na záchod. Okna byla zčernalá vrstvou špíny, sádry a vosku. Místnost osvětlovaly jen dva mihotavé modré kahany. Byly tu velké pytle se sádrrou naskládané u zdí, z nichž se na podlahu posetou kusy rozbitých forem na zuby snášel bílý poprašek, a nádoby s nejrůznějšími samostatnými zuby. Na zdech visely macaté růžové a bílé kydance vosku a z nich se táhly pavučiny. Police byly přečpané zrezivělým náradím a řadami protéz, které se na člověka culily, anebo byly otočené vzhůru nohama a mračily se, úplně jako divadelní masky. Při práci si pobrukoval, od nedokouřených cigaret mu často chytla hrouda vosku nebo obal od čokoládové tyčinky. Požáry hasil kávou a na podlaze zasněžené sádrrou přibývaly fleky hnědé jako nitro jeskyně.

Z dílny se šlo do malé kanceláře, kde měl stůl se stahovací roletou. U něj si lepil výstřižky a vypisoval šeky. Vždycky když se podepsal, oklepal pero, takže svůj podpis pocákal černým inkoustem, a stávalo se, že vypsaná suma nešla přečíst a z banky mu museli zavolat a částku ověřit.

Mezi ordinací, kde ošetřoval pacienty, a čekárnou nebyly dveře. Během práce se otáčel na lidi v čekárně, povídal si s nimi a mával při tom vrtačkou. Pacienti, kteří byli na trhání, se vzpomínali na lenošce, zbytek posedával na parapetech nebo radiátorech. Občas se někdo posadil do telefonní budky, velké dřevěné boudy s telefonním automatem, větrákem a cedulí: „To chce klid a nohy v teple.“

Nebyly tam žádné časopisy. Když se stalo, že si někdo nějaký přinesl a nechal ho v čekárně, děda ho vyhodil. Podle mé matky to dělal jenom proto, že si vždycky musí prosadit svou. On sám tvrdil, že mu leze na nervy, jak lidi v čekárně šustí stránkami.

Když pacienti neseděli, přecházeli po místnosti a šachovali s věcmi vystavenými na dědových dvou trezorech. S buddhy, lebkami s umělým chrupem upraveným tak, aby se otevíral a zavíral, hady, kteří vás kousli, když jste je zatahali za ocas, skleněnými těžítky, ve kterých začalo sněžit, když jste je obrátili vzhůru nohama. Na stropě byla připevněná cedule s nápisem NA CO SAKRA ČUCÍŠ? V trezorech bylo zlato a stříbro na plomby, štosy bankovek a láhve Jacka Danielse.

Na všech oknech, odkud byl výhled na elpaskou hlavní třídu, bylo zlatými písmeny napsáno: „Dr. H. A. Moynihan. Černochoy neošetřuju.“ Nápis se odrážel v zrcadlech pověšených na zbylých třech stěnách. Ten nápis o černoších byl vyvedený taky na dveřích vedoucích na chodbu. Nikdy jsem si nesedala čelem k nim, protože jsem se bála, že přijdou nějakí černoši a nakouknou přes tu ceduli dovnitř. V Caplesově budově jsem ale nikdy žádného černocho neviděla, jen Jima, co obsluhoval výtah.

Když do ordinace zavolali lidi, kteří se chtěli objednat na prohlídku, děda mi nakázal, ať jim řeknu, že nepřijímá nové pacienty, takže s postupujícím létem jsme toho měli na práci čím dál méně. Nakonec, těsně předtím, než babička umřela, už k nám nechodil vůbec nikdo. Děda byl celý den zamčený v dílně nebo v kanceláři. Občas jsem chodila na střechu. Byl odtamtud vidět Juárez a celé centrum El Pasa. Vždycky jsem si v davu vybrala jednoho člověka a nespouštěla z něj oči, dokud se mi neztratil. Ale většinou jsem jen seděla vevnitř na radiátoru a dívala se z okna na Yandell Drive. Trávila jsem hodiny a hodiny luštěním dopisů z Klubu Kapitána Marvela, ačkoliv to byla pěkná nuda – používali jednoduchou šifru A za Z, B za Y a tak dále.

Večery byly dlouhé a parné. Babiččiny kamarádky u ní seděly, i když spala, předčítaly jí z Bible a někdy i zpívaly. Děda vždycky zmizel na schůzi dobročinného bratrstva nebo do Juárezu. Řidič z taxislužby mu pak pomáhal do schodů. Matka tvrdila, že chodí hrát bridž, ale taky se vracela opilá. Mexické děti si hrály venku až do pozdních hodin. Pozorovala jsem děvčata z verandy. Hrály drápky a dřepěly u toho na betonu pod pouliční lampou. Umírala jsem touhou hrát si s nimi. Cinkání drápků znělo mým uším jako rajská hudba, když je člověk rozhodil, připomínalo to zvuk metliček na bláně bubnu nebo kapky deště, když jimi náhlý poryv větru pokropí okenní tabuli.

Jednou ráno, ještě za tmy, mě děda přišel probudit. Byla neděle. Oblékla jsem se a on zatím zavolal taxík. Zavolal ho tak, že spojovatelku požádal o přepojení na taxislužbu, a když zvedli sluchátko, řekl: „Co takhle nás někam odvézt?“ Když se taxikář zajímal, proč jedeme do ordinace v neděli, neodpověděl. Ve vstupní hale byla tma, až z toho šla hrůza. Po dlaždicích šelestili švábi a zpoza mřížoví se na nás šklebily časopisy. Děda rozpochyboval výtah, jako posedlý s ním trhaně popojížděl vždycky o kus nahoru, pak zase dolů a zase nahoru, až jsme konečně zastavili kousek nad čtvrtým patrem a seskočili na podlahu. Když